

46. seminar Zagrebačke slavističke škole
Izvedbe roda u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi

Dubrovnik, 21.8.-1.9.2017.

ZRINJKA GLOVACKI-BERNARDI
Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za germanistiku

Od gospođe učiteljice do pilotkinje

U svojem izlaganju Zrinjka Glovacki-Bernardi pošla je od teze da su simetričnost rodno različitih leksema, status novih rodno definiranih oblika te njihova recepcija u hrvatskom jeziku izravno uvjetovani sociokulturnim kontekstom i komunikacijskom praksom.

Predavačica na primjerima leksema *gospođa* i *gospođica* te ženskih oblika za zanimanja prikazuje međusobnu uvjetovanost sociokulturnoga konteksta, komunikacijske prakse i jezičnoga sustava kao i rasprave o tim temama u razdoblju od 1907. do 2017. godine.

Na asimetričnost u komunikacijskoj praksi prve su upozorile 1907. godine hrvatske učiteljice u časopisu *Domaće ognjište* kojima je do 1914. godine bila nametnuta neka vrsta celibata – ako bi se udale, gubile bi namještenje. Kako su bile neudane, primjereni oblik oslovljavanja bio je *gospođica*, ali su školske vlasti predložile da ih se oslovljava s *gospođo*. U komunikacijskoj se praksi poteškoće s oblikom oslovljavanja *gospođa* nastavljaju u cijeloj prvoj polovici 20. stoljeća kada se taj ženski oblik kombinira s muškim oblicima naziva za zanimanja. Jezikoslovci u tom smislu naglašavaju da hrvatski jezik ima tvorbene mogućnosti za mocijske parnjake i da ih stoga treba i koristiti.

Profesorica aktualnu komunikacijsku praksu u upotrebi oblika oslovljavanja *gospođa* i *gospođica* potkrepljuje internetskim upitnikom koji su ispunile 62 osobe, 30 žena i 32 muškarca, većina mlađa od 30 godina i višega obrazovnog statusa, iz više hrvatskih gradova i mjesta. Rezultati pokazuju kako je za većinu ispitanica kriterij za oslovljavanje – kod oblika *gospođa* – procijenjena starosna dob, a u ispitanika su jednako zastupljeni kriteriji procijenjene starosne dobi i bračnoga statusa.

Kod oblika oslovljavanja *gospođica* stvar se pokazala obrnutom. Konačno samo jedna trećina, jednak broj ispitanika i ispitanica, podupire oslovljavanje ženskih osoba samo s *gospođo*, a tek 18% ispitanika smatra da je oslovljavanje s *gospođo* ili *gospođice* diskriminirajuće.

U pisanoj komunikaciji, napominje izlagačica, sve se češće koristi neutralni oblik *poštovana*. Međutim ako su do početka 21. stoljeća u hrvatskom jeziku nazivi zanimanja bili gotovo

isključivo u muškom rodu, uloga Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova bila je osvijestiti i u praksi promijeniti nepoštivanje Ustava Republike Hrvatske. Pritom većina oglašivača zakonskoj obavezi domišljato udovoljava tako da naziv zanimanja navodi u muškom rodu uz dodatak kratice *m/ž*.

Glovacki-Bernardi osvrće se zatim i na istraživanje iz 2011. koje se bavilo načinom oglašavanja kada ne postoji zakonska obveza raspisivanja natječaja. Analizirani su oglasi za zapošljavanje objavljeni u Oglasniku (584 oglasa, 282 poslodavci, 302 posloprimci). Rezultati su pokazali da poslodavci u svojim oglasima slijede stereotipne obrasce – u poslovima koje obavljaju muškarci navode zanimanje isključivo u muškom obliku: *fasader, zidar, kamenar* i drugi, a u poslovima s područja domaćinstva i čuvanja djece koriste se isključivo ženski oblici. Oglasi u kojima se koriste leksemi kojima se definira spol tripud su češći za žene nego za muškarce. Ipak, dok se cjelokupna praksa ne promijeni, za ravnopravnost se, naglašava predavačica, svojim dvostrukim oblicima zalaže Rektorski zbor od 2008. godine kao i Nacionalna klasifikacija zanimanja iz 2010.